

NORGES HØYESTERETT

Den 28. september 2020 ble det av Høyesteretts ankeutvalg med dommerne Møse, Falkanger og Thyness i

HR-2020-1855-U, (sak nr. 20-134164STR-HRET), straffesak, anke over beslutning:

A

(advokat Silje Elisabeth Stenvaag)

avsagt slik

K J E N N E L S E :

- (1) Saken gjelder beslutning av lagmannsretten om ikke å omberamme ankeforhandling i straffesak.
- (2) A, født 00.00.1979, er fornærmet i en straffesak om blant annet menneskehandel til arbeid og prostitusjon.
- (3) Ved Nord-Troms tingretts dom 6. juli 2020 ble B funnet skyldig i overtredelse av straffeloven § 258 jf. § 257, straffeloven § 315 og utlendingsloven § 108, og C i overtredelse av straffeloven § 315. B ble dømt til å betale til A 175 000 kroner i oppreisningserstatning, 827 648 kroner i erstatning for økonomisk tap og 4 000 kroner som restitusjon.
- (4) Både de domfelte og påtalemyndigheten anket til Hålogaland lagmannsrett, som ved beslutninger 28. august 2020 henviste ankene til ankebehandling. Også de sivile krav skal behandles på nytt.
- (5) Den 3. september 2020 sendte lagmannsretten epost til aktørene om det passet å gjennomføre ankeforhandling i uke 43.
- (6) Bistandsadvokaten ga samme dag beskjed om at hun ikke hadde anledning i uke 43, men kunne ukene før og etter. Hun fulgte opp med et prosesskriv 9. september 2020, der det ble gjort gjeldende at beramming i uke 43 ville være i strid med fornærmedes rett til fritt advokatvalg.
- (7) Lagmannsretten innkalte 10. september 2020 til planmøte 17. september 2020, der blant annet tidspunkt for ankeforhandlingen skulle være tema.
- (8) Av referatet fra planmøtet fremgår at advokat Elden, som representerte tiltalte B, opplyste at hun motsatte seg beramming til annet enn uke 43. Beramming tidligere var vanskelig fordi det var ventet en god del saksforberedelse med tanke på gjennomgang av lyd- og bildeopptak fra tingretten, sammenholdt med at hun hadde andre beramminger i perioden. Dersom saken ikke kunne gå i uke 43, ville neste mulighet for advokat Elden være uke 5/2021. Det fremgikk at

advokat Meling, som representerte tiltalte C, hadde andre berammelser i uke 44 og 46. Påtalemyndigheten motsatte seg ikke omberamming.

- (9) Den 18. september 2020 besluttet lagmannsretten å ikke ta til følge bistandsadvokatens anmodning om omberamming.
- (10) Saken er dermed berammet til uke 43, med oppstart mandag 19. oktober 2020 og antatt varighet fem dager. B er undergitt fengsling, og ankeforhandling skal derfor som hovedregel være påbegynt innen åtte uker etter at saken ble henvist til lagmannsretten, jf. straffeprosessloven § 275.
- (11) A har påanket beslutningen 18. september 2020 til Høyesterett. Anken gjelder saksbehandlingen og lovanvendelsen. Advokat Stenvaag har i korte trekk gjort gjeldende:
- (12) Det er feil når lagmannsretten bare ga aktørene ett mulig tidspunkt for ankeforhandling, og ikke kartla hvilke aktører som hadde anledning på hvilke tidspunkt før man i realiteten besluttet berammelse.
- (13) Hensynet til fornærmedes frie advokatvalg er ikke i tilstrekkelig grad vektlagt. Fornærmede har et omfattende sivilt krav, som reiser flere prinsipielle spørsmål. Bistandsadvokaten har særlig kompetanse på nettopp dette feltet. Bistandsadvokaten er den aktøren som har vært lengst i saken, ettersom det var hun som bidro til at det ble innlevert anmeldelse. Hun har vært til stede i alle avhør av fornærmede, herunder bevisopptaket i desember 2019.
- (14) Oppnevning av en annen advokat så sent i prosessen vil skape stor usikkerhet for fornærmede – som har vært i en svært sårbar situasjon, opplevd store tillitsbrudd og vanskelige livsforhold. Hun har knyttet seg sterkt til bistandsadvokaten, som er den eneste i Norge som har holdt kontakten med henne etter at hun returnerte til Thailand. Hun har ingen mulighet til å lære å kjenne og få tillit til ny advokat på dette stadiet. Det tas sikte på at fornærmede skal forklare seg for lagmannsretten, dersom hun samtykker til dette.
- (15) Retten burde stilt krav til forsvarer Elden om å starte sine forberedelser tidligere, og det er underlig når lagmannsretten uten videre legger til grunn advokat Eldens anførsel om at hennes behov for forberedelser gjør at saken ikke kan gjennomføres før uke 43. Saken står i samme stilling som for tingretten, og det må uansett stilles krav til at forsvarer starter sine forberedelser umiddelbart når saken fremmes til behandling.
- (16) Saksbehandlingen har gjort det vanskelig å få en god oversikt over de reelle alternativer, men en berammelse uke 42 var og er fortsatt et reelt alternativ, som i større grad ville gjenspeilet en riktig avveining mellom de ulike involverte parter rettigheter.
- (17) Det nedlegges påstand om opphevelse.
- (18) B ber om at lagmannsrettens beslutning om beramming i uke 43 opprettholdes.
- (19) Advokat Elden viser på vegne av sin klient blant annet til at det er en tidkrevende saksforberedelse i og med at saken vil gjennomføres ved lyd- og bildeopptak fra tingrettens behandling. Dette ble først avklart 17. september. Det er ingen løsning at medforsvarer for tingretten bistår med gjennomgangen av opptakene i forkant av ankeforhandlingen, idet det

ikke er avklart om medforsvarer blir oppnevnt for lagmannsretten.

- (20) C ber også om at beslutningen om beramming opprettholdes. Advokat Meling viser blant annet til at hans klient har et stort behov for å få saken ut av verden.
- (21) *Påtalemyndigheten* er kjent med anken, men har ingen bemerkninger.
- (22) Ved Hålogaland lagmannsretts beslutning 21. september 2020 ble advokatfullmektig Gullichsen oppnevnt som medforsvarer for B i anledning forberedelse og gjennomføring av ankeforhandlingen.
- (23) *Høyesteretts ankeutvalg* bemerker at en kjennelse eller beslutning kan ankes av enhver som avgjørelsen rammer, «med mindre den ... etter sin art eller etter særskilt lovregel er uangripelig», jf. straffeprosessloven § 377.
- (24) Etter fast rettspraksis er hovedregelen at avgjørelser om å nekte omberamming av hoved- eller ankeforhandling i straffesaker er uangripelige. Det er imidlertid enkelte unntak. Høyesterett kan fullt ut overprøve hvorvidt lagmannsrettens beslutning om å nekte omberamming av ankeforhandling, krenker fornærmedes rett til å velge bistandsadvokat etter straffeprosessloven § 107 b andre ledd, jf. Rt-2012-1679 avsnitt 18.
- (25) Straffeprosessloven § 107b andre ledd lyder slik:
- «Ønsker fornærmede eller etterlatte en bestemt advokat, skal denne oppnevnes. Retten kan likevel oppnevne en annen advokat dersom oppnevningen av den ønskede advokaten vil føre til forsinkelse av betydning for saken, herunder til overskridelse av fristen for å avholde hovedforhandling i § 275 annet ledd annet punktum.»
- (26) Bestemmelsen er innholdsmessig lik lovens § 102 første ledd om siktedes rett til å velge forsvarer, og spørsmålet om omberammelse må løses etter de samme kriteriene, jf. Rt-2012-1679 avsnitt 20. Om det generelle utgangspunktet for vurderingen etter § 102 heter det i Rt-2009-417 avsnitt 15 og 16:
- «Hovedregelen etter straffeprosessloven § 102 er at den forsvareren tiltalte ønsker, skal oppnevnes. Likevel kan retten oppnevne en annen forsvarer 'dersom oppnevningen av den ønskede forsvareren vil føre til forsinkelse av betydning for saken, herunder til overskridelse av fristen for å avholde hovedforhandling etter § 275 annet ledd annet punktum'.
- De relevante momenter i vurderingen er angitt i Ot.prp. nr.66 (2001–2002) side 132 til 133. Foruten avveiningen mellom det frie forsvarervalg og hvilken utsettelse dette vil medføre for avviklingen av saken, vil særlig sakens alvor, om tiltalte selv aksepterer forsinkelsen, om forsvareren har opptrådt i saken for tidligere rettsinstans, og om medtiltalte, fornærmede eller pårørende vil rammes av utsettelsen være sentrale momenter i vurderingen.»
- (27) Ved avgjørelsen av omberamming må det altså foretas en bred vurdering, der blant annet de forskjellige involvertes interesser må veies mot hverandre.
- (28) I vår sak synes lagmannsretten å ha vektlagt at bistandsadvokaten ikke har oppgitt årsaken til at hun ikke kan i uke 43. Dette kan det imidlertid normalt ikke legges vekt på, jf. Rt-2009-637 der det heter at ved den «opprinnelige berammelse vil det være særlig nærliggende, selv om

det ikke alltid vil være mulig, å finne et tidspunkt som passer for alle involverte», og at det i hvert fall i «normaltilfellene [må] være ... tilstrekkelig at vedkommende part opplyser ikke å kunne møte», jf. avsnitt 17 og 25.

- (29) Lagmannsretten har ikke uttrykkelig tatt standpunkt til muligheten for beramming før uke 43, og for utvalget er det noe uklart hvorfor dette ikke er gjort. Dersom lagmannsretten har latt det være avgjørende at advokat Elden under det saksforberedende møtet opplyste at det var «vanskelig for henne å gjennomføre saken tidligere» enn uke 43, fordi det blant annet er «ventet en god del saksforberedelse ... sammenholdt med andre berammelser i perioden», er begrunnelsen ikke tilstrekkelig.
- (30) At tiltalte må få tilstrekkelig tid til å forberede sitt forsvar, er selvsagt. Men advokat Elden hadde kun gjort gjeldende at dette vil være «vanskelig», ikke umulig. Lagmannsretten burde ha vurdert om muligheten for å oppnevne en medforsvarer ville ha kunnet avhjelpe situasjonen – særlig siden begjæring om oppnevning av medforsvarer allerede var inngitt. Som bistandsadvokaten peker på i anken hit, synes uke 42 å ha vært et reelt alternativ som burde vært vurdert. I hvert fall er det naturlig å vurdere dette nå, etter lagmannsrettens oppnevning av medforsvarer 21. september 2020. Utfordringene for siktede, eller siktedes forsvarer, ved beramming før uke 43 må vurderes opp mot de utfordringene det innebærer for fornærmede og hennes mulighet til å føre sin sak dersom berammingen i uke 43 opprettholdes. Hun må da engasjere ny bistandsadvokat en måned før ankeforhandlingen. Særlig hensett til hennes vanskelige situasjon og spesielle sårbarhet, vil det være uheldig.
- (31) I Rt-2012-1679 ble det fremholdt at fornærmede – som her – var i en spesielt sårbar og vanskelig situasjon, og at det ville være usedvanlig vanskelig for henne å starte på nytt med ny bistandsadvokat. Også i den saken var bistandsadvokaten den av aktørene som hadde bistått lengst i saken, og tillitsforholdet mellom henne og advokaten var på samme måte viktig. I avsnitt 22 het det:
- «Dersom det ikke var mulig å finne et tidspunkt som passet for alle, hadde det vært naturlig å vurdere løsninger som ikke gikk ut over A.»
- (32) Avslutningsvis uttalte ankeutvalget i avsnitt 24 at i:
- «denne spesielle situasjonen bør lagmannsretten ... ikke fastholde berammelse i den eneste perioden da As bistandsadvokat ikke er tilgjengelig».
- (33) Slik utvalget ser det, er det stor likhet mellom denne saken og vår sak.
- (34) For så vidt gjelder de øvrige aktørers kapasitet innen fristen etter straffeprosessloven § 275, har advokat Meling opplyst at han har berammelser etter uke 43, og dessuten at uke 41 er uaktuell. Påtalemyndigheten hadde ingen innvendinger mot omberamming, heller ikke før uke 43.
- (35) Advokat Elden har opplyst at dersom saken utsettes, «vil neste mulighet være uke 5/2021». Særlig siden B sitter i varetekt, vil en slik utsettelse åpenbart være et tungtveiende argument for å holde på det besluttede berammingstidspunktet. Imidlertid synes ikke lagmannsrettens utsagn om at omberamming vil føre til en utsettelse på minimum tre måneder, tilstrekkelig underbygget. For utvalget er det uklart om andre, konkrete tidspunkter i akseptabel tid etter uke 43 har reelt vært vurdert. Advokat Elden burde således ha vært oppfordret til å undersøke om ikke noen av de øvrige engasjementene i tiden etter uke 43 kunne utsettes eller overlates

til andre. Dersom saken lar seg beramme med en mindre fristoversittelse, bør fornærmedes rett til fritt advokatvalg veie tyngre enn siktedes interesse i gjennomføring i uke 43.

- (36) Etter utvalgets syn viser ikke lagmannsrettens begrunnelse at retten har gjort tilstrekkelig for å finne et tidspunkt som passer for alle involverte. Begrunnelsen viser heller ikke at fornærmedes interesser er tillagt den vekt de skal ha i begrunnelsen for å beramme saken akkurat i uke 43. Når en vesentlig forutsetning for begrunnelsen for ikke å beramme saken før uke 43 nå er endret som følge av oppnevningen av medforsvarer for advokat Elden, bør beslutningen oppheves og lagmannsretten vurdere spørsmålet på nytt.

S L U T N I N G

Lagmannsrettens beslutning oppheves.

Aage Thor Falkanger
(sign.)

Erik Møse
(sign.)

Erik Thyness
(sign.)